

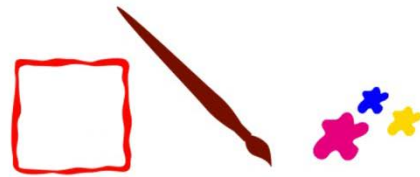
Top Down of Bottum Up?

Passend onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen bij het beeldende praktijkvak

Top Down

Bottum Up

Samenvatting

Hoogbegaafde personen zijn, net als ieder ander, uniek. Geen van hen is precies hetzelfde. Wel zijn er een aantal kenmerken die vaak voorkomen bij mensen met hoogbegaafdheid (HB). Hoogbegaafd zijn gaat meer over een manier van denken dan over IQ. Het hebben van een IQ rond de 130, of hoger, is wel een van de kenmerken, maar het is niet de meest belangrijke.

Veel personen met HB zijn snel in het begrijpen en verwerken van nieuwe stof en hebben sneller inzicht in complexe informatie. Dit komt doordat ze gemakkelijk verbanden kunnen leggen. Dat is vaak al van jongs af aan. Hoewel het lijkt alsof ze niets hoeven te doen, is het tegendeel waar. Ze zijn namelijk vaak heel erg kritisch en perfectionistisch. HB-personen zijn vaak intrinsiek gemotiveerd en autodidact. Ze vinden heel veel onderwerpen interessant en verdiepen zich daar in, bijvoorbeeld met behulp van (online) encyclopedieën.

Een persoon kan op 5 verschillende manieren begaafd zijn.

- Op academisch gebied.
- Met creatief denken.
- In de kunst.
- In leiderschap.
- Algemeen intellectueel.

Daarnaast zijn veel hoogbegaafde mensen ook hoogsensitief. Hierdoor wordt het zenuwstel sterker geprikkeld, waardoor ze gevoeliger zijn voor emoties als pijn en genot. Ook de zintuiglijke waarneming is gevoeliger, waardoor ze gevoeliger zijn voor drukte, lawaai, geuren en lichtflitsen. Hierdoor zijn ze sneller vermoeid, omdat er meer signalen verwerkt moeten worden.

Passend onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen, is onderwijs waar Top Down denken wordt gestimuleerd. HB-leerlingen denken namelijk vanuit het grotere geheel en delen dit later op in kleinere delen. Een 'gewone' leerling leert Bottum Up en bouwt vanuit de kleinere delen het grote geheel op. Een HB-leerling heeft een kader nodig, waarin gewerkt wordt, of een eindresultaat. Hierdoor weet hij/zij wat het nut is van de kleinere opdrachten en zal sneller aan de slag gaan. Daarnaast is het belangrijk dat de leerlingen zelf hun onderzoeksvragen kunnen opstellen. Hierdoor gaan ze op zoek naar iets wat ze interessant vinden en wordt hun intrinsieke motivatie getriggerd. Verder moet er goed gelet worden op het sociaal-emotionele vlak. Fouten maken mag en is nodig.

Het beeldende praktijkvak is het best geschikt te maken vanuit Top Down denken. Door te beginnen vanuit het grote geheel, bijvoorbeeld een schilderij, kun je de leerlingen zelf door analyse de kleinere stappen laten maken. Zo kunnen ze komen tot een thema, materiaal en techniek. Vanuit daar maken ze een individueel werk.

Daarnaast lijkt het IPC ook een mooi middel om jonge hoogbegaafde leerlingen goed en passend onderwijs te bieden. Dit curriculum vraagt veel eigenheid en onderzoek van de leerlingen zelf, wat goed aansluit op wat past bij HB-leerlingen. Wat jammer is aan dit curriculum is dat kunst geen los vak meer is. Ik vind kunst ter ondersteuning van geschiedenis of aardrijkskunde een handig middel, maar het doet tekort aan wat kunst zelf is.

Wat lastig blijft is dat HB-leerlingen heel veel van elkaar kunnen verschillen. Daarom kan de benadering niet voor iedereen hetzelfde zijn. Wel is het zo dat elke HB-leerling Top Down denkt. Door Top Down denken toe te passen in het beeldende praktijkvak, sluit het beter aan bij de HB-leerlingen. Vanuit het grote geheel kunnen ze zelf de voorgaande stappen bedenken.

HB-onderwijs moet aangepast worden op de juiste manier van denken. Top Down, niet Bottum Up.

Inhoud

Samenvatting.....	2
Inleiding.....	4
Theoretisch kader.....	5
Praktijk: onderzoeksopzet.....	6
Resultaten	7
1. Wat is kenmerkend aan hoogbegaafde leerlingen?	7
2. Wat is de beste manier van onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen?	9
3. Hoe is deze manier van onderwijs toe te passen op beeldend onderwijs?.....	10
4. Hoe werkt deze theorie in de praktijk?.....	10
Conclusies en aanbevelingen	11
Geraadpleegde literatuur.....	12
Bijlagen	13
Ingevulde en gecodeerde interviews	13
Interview 1.....	13
Interview 2.....	15
Interview 3.....	17

Inleiding

De aanleiding voor mijn onderzoek ligt heel dicht bij mij. Mijn twee broers en ik zijn, toen we klein waren, hoogbegaafd getest. Vooral mijn oudste broer verveelde zich altijd verschrikkelijk op school en deed nooit iets, zelfs niet nadat hij 2 klassen had overgeslagen, omdat hij in zijn ontwikkeling al veel verder was en er dus het nut niet meer van inzag.

Voor theoretische vakken komt er steeds beter en passender onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen. Ik wist alleen niet of dit ook voor een praktisch vak als beeldend onderwijs bestond. Ik ben daarom op zoek gegaan naar wat er bekend is over passend onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen bij het beeldende praktijkvak.

Eerst wil ik onderzoeken wat het meest kenmerkend is aan hoogbegaafde leerlingen. Daarna wil ik verder kijken wat voor hen passend onderwijs is en wil ik het toepassen op het beeldende praktijkvak. Als laatste wil ik deze theorie testen in de praktijk.

Mijn hoofdvraag is: Hoe maak ik het beeldende praktijkvak geschikt voor hoogbegaafde leerlingen?

Mijn deelvragen zijn de volgende:

1. Wat is kenmerkend aan hoogbegaafde leerlingen?
2. Wat is de beste manier van onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen?
3. Hoe is deze manier van onderwijs toe te passen op beeldend onderwijs?
4. Hoe werkt deze theorie in de praktijk?

Theoretisch kader

Tijdens dit verslag komen er een aantal begrippen naar voren. De eerste keer dat ik deze noem, leg ik ze uit. Wanneer van toepassing wordt de relatie tussen deze begrippen uitgelegd.

- Top Down leren: Vanuit het grote geheel, naar de kleinere delen. Dit is de manier van leren van hoogbegaafde personen.
- Bottum Up leren: Vanuit de kleinere delen, bouw je een groter geheel op. Dit is de gemiddelde manier van leren.
- HSP: High Sensitive Person: Hoogsensitief persoon
- HB: Hoogbegaafdheid
- IPC: International Primary Curriculum

Praktijk: onderzoeksopzet

In het begin van dit onderzoek had ik een heel ander idee hoe ik dit wilde uitvoeren dan dat ik uiteindelijk heb gedaan. Mijn plan was om een les te geven naar aanleiding van het literatuuronderzoek over wat passend onderwijs zou kunnen zijn. Deze les wilde ik als experiment geven aan hoogbegaafde leerlingen. Voor en na deze les moesten de leerlingen dan een enquête invullen over wat ze vonden van deze manier van kunstonderwijs.

Vanuit de stageschool werd het niet duidelijk welke leerlingen hoogbegaafd waren en via de kunstsectie of de zorgcoördinator werd dat ook niet duidelijk. Ik heb daarom besloten om me op specialisten in hoogbegaafdheid te richten en hen te interviewen over hoe je passend onderwijs, maar vooral praktisch kunstonderwijs, zou kunnen geven.

Van de 40 specialisten die ik per mail heb benaderd, heb ik van twee van hen het ingevulde interview teruggekregen en heb ik er met één een belafsprak gehad. Van de belafsprak heb ik de grote lijnen getypt. Van de overige specialisten heb ik niets meer gehoord.

De verkregen data heb ik met drie kleuren gecodeerd. Ik heb daarmee aangegeven op welke vraag het een antwoord is. Deze informatie gebruik ik in de beantwoording van mijn deelvragen en de hoofdvraag.

Resultaten

Voor de antwoorden op mijn vragen, maak ik gebruik van literatuur die ik heb gevonden, maar ook van de interviews die ik heb gehouden. Naar aanleiding van de interviews heb ik zelf nog verder onderzoek gedaan naar de nieuwe termen, die ik daarin vond. Dat gebruik ik ook om mijn vragen te beantwoorden.

1. Wat is kenmerkend aan hoogbegaafde leerlingen?

Hoogbegaafde personen zijn net als ieder ander uniek. Geen van hen is precies hetzelfde. Wel zijn er een aantal kenmerken die vaak voorkomen bij mensen met HB.

Veel mensen denken dat je als je hoogbegaafd bent een IQ van minstens 130 hebt en je je daardoor verveelt, omdat alles te makkelijk is. Dat is niet waar. Er zijn heel veel mensen die wel hoogbegaafd zijn, maar geen IQ van boven de 130 hebben. Hoogbegaafd zijn gaat meer over een manier van denken dan over IQ. Het is wel een van de kenmerken, maar het is niet de meest belangrijke.

Het is wel zo dat veel personen met HB snel zijn in het begrijpen en verwerken van nieuwe stof en sneller inzicht hebben in complexe informatie. Dit komt doordat ze gemakkelijk verbanden kunnen leggen. Dat is vaak al zo vanaf dat ze jong zijn. Hoewel het lijkt alsof ze niets hoeven te doen, is het tegendeel waar. Ze zijn namelijk vaak heel erg kritisch en perfectionistisch.¹

HB-personen zijn vaak intrinsiek gemotiveerd en zijn autodidact. Ze vinden heel veel interessant en verdiepen zich daar in, bijvoorbeeld met behulp van (online) encyclopedieën.

Tegenwoordig lijkt het wel een hype om elk slim kind maar hoogbegaafd te noemen. Dit is geheel onterecht. Slimme kinderen denken heel anders dan hoogbegaafde. In het schema hieronder staan de verschillen naast elkaar genoemd.

Het verschil tussen slim en hoogbegaafd zijn	
Slimme kinderen	Hoogbegaafde kinderen
Kennen de antwoorden	Stellen vragen
Zijn geïnteresseerd	Zijn erg nieuwsgierig
Letten op	Zijn geestelijk en fysiek betrokken
Werken hard	Hangen rond maar halen toch goede cijfers
Beantwoorden de vragen	Trekken de antwoorden in twijfel
Gaan om met leeftijdsgenoten	Gaan liever om met oudere kinderen of volwassenen
Kunnen goed automatiseren (uit het hoofd leren)	Kunnen goed raden en schatten
Leren makkelijk	Vervelen zich; ze weten de antwoorden al
Luisteren goed	Uiten sterke gevoelens en meningen
Zijn snel tevreden over zichzelf	Zijn erg kritisch over zichzelf (perfectionistisch)

Zoals te zien is in deze tabel lijken de slimme kinderen veel op de gemiddelde kinderen uit de klas. Ze leren alleen makkelijker, werken hard en kennen de antwoorden. Hoewel het lijkt alsof dit ook voor de hoogbegaafde leerlingen geldt, zijn zij veel kritischer. Hoewel ze de antwoorden weten, is dat niet genoeg. Ze stellen vragen en trekken antwoorden in twijfel. Het 'waarom' van iets is erg belangrijk.

¹ Pharos, (1999). *Ruimte. Er is min of meer overeenstemming over de kenmerken waaraan een hoogbegaafd kind herkend kan worden, waarbij overigens niet elk kenmerk bij elk hoogbegaafd kind voorkomt. Een bruikbare checklist is gepubliceerd in de brochure 'Ruimte', een uitgave van Pharos ter gelegenheid van de NOT 1999.*
Almere: Auteur

Een persoon kan op 5 verschillende manieren begaafd zijn.

1. *Op academisch gebied:* Je bent dan begaafd in één of meerdere vakken zoals wiskunde, lezen, sociale wetenschappen, spelling, wetenschap, muziek, kunst of sport.
2. *Met creatief denken:* Je bent dan goed in het bedenken van ongebruikelijke oplossingen voor problemen. Je houdt ervan om regels om te buigen of te overtreden.
3. *In de kunst:* Door schilderen, dans, toneel of muziek laten deze mensen zich het liefst zien. Ze zijn creatief en flexibel en willen graag hun werk laten zien.
4. *In leiderschap:* Je bent dan goed in beslissingen nemen. Je wilt graag verantwoordelijk zijn en verwacht veel van jezelf en de ander. Je bent goed in het motiveren van anderen.
5. *Algemeen intellectueel:* Je bent dan op verschillende manieren begaafd. Je vindt nieuwe ideeën interessant, je leert snel en hebt een uitgebreide woordenschat. Je houdt van abstract en complex denken.²

Daarnaast zijn heel veel hoogbegaafde mensen ook hoogsensitief. Bij hoogsensitieve personen (HSP) wordt het zenuwstelsel sterker geprikkeld. Hierdoor zijn zij gevoeliger voor emoties als pijn en genot. Daarnaast is hun zintuigelijke waarneming gevoeliger, waardoor ze gevoeliger zijn voor drukte, lawaai, geuren en lichtflitsen.

Een HSP merkt snel op wanneer iemand problemen heeft of niet lekker in zijn vel zit. Hij of zij kan de stemming van anderen aanvoelen, maar is zich hier niet altijd zelf bewust van. Een HSP is vaak ook sneller vermoeid. Dit komt doordat deze persoon meer signalen moet verwerken. Het is belangrijk dat er genoeg rust wordt genomen, zodat er helderheid in het hoofd blijft.

Tegenwoordig wordt hoogbegaafdheid op scholen wel beter opgemerkt. Maar als een leerling daarbij ook hoogsensitief is, worden ze niet goed herkend. Zij kunnen namelijk vaak hun talenten niet goed benutten omdat er sprake is van faalangst en/of een laag zelfbeeld. Hierdoor vallen veel van deze leerlingen niet op doordat ze onderpresteren. Ze geloven niet genoeg in zichzelf, of willen niet opvallen en presteren daardoor lager dan dat ze eigenlijk kunnen.

Een leerling met een combinatie van HB en HSP valt liever niet op in een klas. In het middelpunt staan voelt onveilig, waardoor de leerling kan dichtklappen. Daarnaast kan de gevoeligheid geuit worden door huilen of het krijgen van driftbuien. Hierdoor krijgen leerlingen met HB en HSP soms ook het etiket van ADHD of autisme.³ Soms valt HB wel samen met een vorm uit het autismespectrum: iemand met Asperger is vaak hoogbegaafd.

Veel mensen vinden het niet nodig dat HB-leerlingen speciaal onderwijs ontvangen, maar als je er goed over nadenkt, is dat wel nodig. Zij verschillen namelijk net zoveel van 'normaal' als zwakbegaafden dat doen. Ook hoogbegaafde leerlingen zijn 'probleemleerlingen.' Juist wanneer er passend onderwijs is voor HB-leerlingen, worden voor hen veel problemen voorkomen. Ze kunnen zich verder ontwikkelen en hoeven niet onder te presteren. Ook voor de maatschappij is dit heel nuttig, doordat er dan gebruik gemaakt kan worden van de kwaliteiten van HB-leerlingen.

² Hamsikova, R. (2010). *Wat is 'hoogbegaafd'?*. Geraadpleegd op 06-01-2016, van <http://www.ieu.nl/2010/03/een-aantal-feiten/>

³ Van der Klooster, L. (z.d.). *Hoogsensitief en hoogbegaafd*. Geraadpleegd op 07-01-2016, van <http://www.zobegaafd.nl/artikelen/hoogsensitief-en-hoogbegaafd/>

2. Wat is de beste manier van onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen?

Hoogbegaafde leerlingen, zijn vaak intrinsiek gemotiveerd om te leren. Toch vinden ze school vaak niet leuk, omdat hun manier van leren niet aansluit op het reguliere onderwijs.

HB-leerlingen denken Top Down. Ze denken vanuit het grotere geheel en delen dit daarna op in de kleinere delen. Een 'gewone' leerling leert juist Bottum Up en begint juist met de kleinere delen en komt daarna tot het grotere geheel. Een HB-leerling moet eerst het kader weten waarin gewerkt wordt, of het eindresultaat. Wanneer ze dit niet weten, hebben ze geen motivatie om met de kleinere opdrachten te beginnen. Ze zien dan het nut van deze opdrachtjes niet in.

Wanneer je vanuit het grotere geheel werkt, ziet de hoogbegaafde leerling het nut wel in en zal hierdoor makkelijker aan het werk gaan. Wanneer je Top Down denkt, ga je er ook vanuit dat verschillende dingen aan elkaar gelinkt zijn. De wereld is een logisch geheel, waar alles met elkaar te maken heeft. Wanneer je Bottum Up denkt, ga je meer uit van losse delen.⁴ Deze manier van denken wordt ook door de stichting Stimed toegepast. 'Stimed is een stichting (Stichting Innovatie Muziek Educatie) die zich als doel heeft gesteld het cultuuronderwijs in Nederland laagdrempelig én creatief in het primair-, voortgezet- en Kunstonderwijs aan te bieden, zodat de muziek als vanzelfsprekend voor iedereen een creatieve muze is en de betekenis ervan in ons dagelijks leven bewust wordt waargenomen.'⁵ Zij hebben een speciale Stimed-methode voor het vak muziek-media gemaakt voor hoogbegaafde leerlingen.⁶

Doordat HB-leerlingen voor een groot deel autodidact zijn, willen ze graag zelfstandig werken. Daarom is het fijn als er binnen een opdracht veel ruimte is voor eigen ideeën. Volgens Nicky Sierat, HB-coördinator bij het Floriant, een basisschool in Zoetermeer, zijn IPC- projecten hiervoor heel geschikt. IPC- projecten zijn internationale projecten, waarbij je met thema's werkt voor het basisonderwijs. Doordat je met thema's werkt, moeten de leerlingen zelf hun onderzoeksvragen opstellen. Zo kijken de leerlingen zelf wat ze willen leren binnen het project. In deze projecten worden theoretische vakken verbonden met kunst.⁷ Het IPC (International Primary Curriculum) zelf zegt dat het gaat om: 'Great learning, great teaching, great fun'. Dit willen ze bereiken door een integraal, thematisch en creatief curriculum. Het IPC wil leerkrachten helpen om lessen boeiend en zinvol te maken. Daarnaast geeft het een internationaal perspectief; dit helpt de kinderen verbanden te leggen.⁸

Tegenwoordig wordt er daarnaast veel meer gelet op ontwikkeling op het sociaal-emotionele vlak. Hierdoor leren de leerlingen hoe ze moeten communiceren, hoe je samenwerkt, hoe je met gevoelens omgaat en hoe je kan invoelen met de ander. Daarnaast wordt er meer gelet op het (vaak negatieve) zelfbeeld. Er wordt geprobeerd om de leerlingen meer vertrouwen in zichzelf te geven. Hierdoor denken ze niet gelijk bij een onvoldoende dat ze dom zijn, of iets niet kunnen.⁹

Passend onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen, is onderwijs waar Top Down denken wordt gestimuleerd. Er moet vanuit het grote geheel naar de kleinere delen worden gewerkt. Daarnaast is het belangrijk dat de leerlingen zelf hun onderzoeksvragen kunnen opstellen. Hierdoor gaan ze op zoek naar iets wat ze interessant vinden en wordt hun intrinsieke motivatie getriggerd. Verder moet er goed gelet worden op het sociaal-emotionele vlak. Fouten maken mag en is nodig.

⁴ Interview 1 + 2

⁵ Stimed, (z.d.). *Over stimed*. Geraadpleegd op 16-01-2016, van <http://www.stimed.nl/node/851>

⁶ Tellings, F (2011). Een ander licht op muziekeducatie. *Kunstzone*, 2011 (6), blz. 27

⁷ Interview 3

⁸ IPC, (z.d.). *Wat is het IPC?* Geraadpleegd op 11-01-2016, van <http://www.ipc-nederland.nl/het-ipc/wat-is-het-ipc>

⁹ Interview 3

3. Hoe is deze manier van onderwijs toe te passen op beeldend onderwijs?

Zoals te zien was in de vorige deelvraag, is Top Down denken de meest geschikte manier van onderwijs voor hoogbegaafde kinderen. Wanneer je op die manier denkt, denk je altijd vanuit het grotere geheel. Bij een theoretische opdracht, is het dan fijn om te weten wat er af moet zijn, bijvoorbeeld een essay. Daarna wordt er pas gekeken naar de stappen die daarvoor nodig zijn. Zonder te weten dat er een essay geschreven moet worden, ziet de HB-leerling het nut van stappen niet in.

Bij een praktische beeldende opdracht kan je deze manier van denken ook toepassen. Bij een schilderopdracht kun je bijvoorbeeld beginnen vanuit verschillende schilderijen. Deze laat je dan met elkaar vergelijken. Je kunt ze daarna een schilder laten kiezen en vanuit daar zelf materiaal en techniek laten bepalen. Vanuit eenzelfde thema als de schilder, laat je de leerlingen dan een eigen werk maken.¹⁰

Bij een kleiwerkstuk zou je ze bijvoorbeeld zelf conclusies kunnen laten trekken. Zo zien ze in dat wanneer ze te hoog willen werken het werk instort. Daarnaast kunnen ze dan nadenken over wat klei is, wat voor figuur ze willen maken en op welke manier. Het is belangrijk dat veel HB-leerlingen ook HSP zijn. Hierdoor kunnen ze het gevoel van klei bijvoorbeeld ook als vies of eng ervaren.

Als laatste is het heel belangrijk om te benadrukken dat ook professionele kunstenaars niet in één keer een werk kunnen maken. Zij hebben daar veel uren van oefenen inzitten. Fouten maken is niet erg, het hoort erbij en maakt je uiteindelijk beter.¹¹

Als aantekening bij deze deelvraag, moet wel vermeld worden dat het beeldende vak niet voor elke leerling geschikt is. Niet elke hoogbegaafde leerling is geïnteresseerd in het vak of vindt het eng en vies. Wel kan deze methode het interessanter maken, maar het is niet geschikt voor elke hoogbegaafde leerling.

4. Hoe werkt deze theorie in de praktijk?

Hoe deze theorie in de praktijk werkt weet ik niet. Ik heb helaas geen veldexperiment kunnen doen. Wel heb ik hoge verwachtingen van deze theorie. Zoals deze bij theoretische vakken wordt toegepast schijnt het heel goed te werken. Daarom heb ik veel hoop dat mijn vertaalslag naar het beeldende praktijkonderwijs ook goed werkt.

¹⁰ Interview 2

¹¹ Interview 3

Conclusies en aanbevelingen

Hoe maak ik het beeldende praktijkvak geschikt voor hoogbegaafde leerlingen?

Het beeldende praktijkvak is het best geschikt te maken vanuit Top Down denken. Door te beginnen vanuit het grote geheel, bijvoorbeeld een schilderij, kun je de leerlingen zelf door analyse de kleinere stappen laten maken. Zo kunnen ze komen tot een thema, materiaal en techniek.

Bij een eerste kennismaking met verf, leg je eerst uit dat er een schilderij met verf gemaakt wordt, waarbij kleuren zelf worden gemengd. Daarna geef je de HB-leerling de kleurencirkel en vertel je dat dit een opdracht is, waarmee je het mengen kan oefenen. Vervolgens vertel je iets of laat je iets opzoeken over de verschillende kleurcontrasten. Hierdoor zit er nut in het feit dat de kleurencirkel gemaakt wordt.

Daarnaast lijkt het IPC ook een mooi middel om jonge hoogbegaafde leerlingen goed en passend onderwijs te bieden. Dit curriculum vraagt veel autonomie en onderzoek van de leerlingen zelf, wat goed aansluit op wat past bij HB-leerlingen. Wat jammer is aan dit curriculum, is dat kunst geen los vak meer is. Ik vind kunst ter ondersteuning van geschiedenis of aardrijkskunde een handig middel, maar het doet tekort aan wat kunst zelf is.

Wat lastig blijft is dat HB-leerlingen heel veel van elkaar kunnen verschillen. Daarom kan de benadering niet voor iedereen hetzelfde zijn. Wel is het zo, dat elke HB-leerling Top Down denkt. De bovenstaande conclusie, zal daarom voor elke HB-leerling een juiste manier van beeldend onderwijs zijn.

Geraadpleegde literatuur

Hamsikova, R. (2010). *Wat is 'hoogbegaafd'?*. Geraadpleegd op 06-01-2016, van <http://www.ieku.nl/2010/03/een-aantal-feiten/>

IPC, (z.d.). *Wat is het IPC?* Geraadpleegd op 11-01-2016, van <http://www.ipc-nederland.nl/het-ipc/wat-is-het-ipc>

IPC Nederland, (z.d.). *International Primary Curriculum*. Een inspirerend en vooruitstrevend curriculum waarbij effectief leren centraal staat. 's-Hertogenbosch: Auteur

Van der Klooster, L. (z.d.). *Hoogsensitief en hoogbegaafd*. Geraadpleegd op 07-01-2016, van <http://www.zobegaafd.nl/artikelen/hoogsensitief-en-hoogbegaafd/>

Pharos, (1999). *Ruimte. Er is min of meer overeenstemming over de kenmerken waaraan een hoogbegaafd kind herkend kan worden, waarbij overigens niet elk kenmerk bij elk hoogbegaafd kind voorkomt. Een bruikbare checklist is gepubliceerd in de brochure 'Ruimte', een uitgave van Pharos ter gelegenheid van de NOT 1999*. Almere: Auteur

Stimed, (z.d.). *Over stimed*. Geraadpleegd op 16-01-2016, van <http://www.stimed.nl/node/851>

Tellings, F (2011). Een ander licht op muziekeducatie. *Kunstzone, 2011 (6)*, blz. 27

Bijlagen

Ingevulde en gecodeerde interviews

Legenda van de markering:

Geel: Dit is typerend voor de gemiddelde hoogbegaafde leerling.

Blauw: Wat is passend onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen?

Groen: Hoe kan passend onderwijs gebruikt worden voor hoogbegaafde leerlingen binnen een beeldende praktijkopdracht?

Interview 1

Hoe is het beeldende praktijkonderwijs geschikt voor hoogbegaafde leerlingen?

Naam: **Hennie Zwaagstra-Gatsonides**

Wat doet u in het dagelijks leven?

Ik ben psycholoog, kindertolk en begeleid kinderen en ouders (vooral hb en hsp) wanneer zij vastlopen in het dagelijks leven.

Wat was voor u een aanleiding om met hoogbegaafde personen te gaan werken? Wat vindt u interessant aan deze doelgroep?

Mijn eigen levenservaring en wat ik om me heen zie. Bij de hb/hsp mensen die vastlopen en dat dat dan vaak te maken heeft met juist dat aspect. Daar wil ik ze graag bij begeleiden, en dan het liefst zo jong mogelijk, zodat ze zich gelukkig en stabiel kunnen ontwikkelen.

Hoe zou u hoogbegaafde leerlingen omschrijven?

Dat is een hele lastige vraag, omdat er een enorme diversiteit is binnen de hoogbegaafden. Ze zijn daarom net zo min als andere doelgroepen over één kam te scheren.. maar wat ik vaak zie is dat ze erg gevoelig zijn, ontzettend scherp op welk terrein dan ook, vaak erg nieuwsgierig naar dingen en/of het leven, zeer gedreven om iets nieuws te leren etc.

Voor hoogbegaafde leerlingen wordt vaak op scholen extra stof aangeboden. Deze is soms verdiepend, maar vaak alleen meer van wat de leerlingen al hebben gemaakt. Wat vindt u hiervan?

erg jammer, want hier worden ze vaak gedemotiveerd door. Wie vindt het nu leuk om meer van hetzelfde te doen? Als je het eenmaal weet, wil je juist graag iets anders leren. Dus liever **verdieping en verrijking!**

Wat is volgens u het belangrijkste om op te letten om passend onderwijs te maken voor hoogbegaafde leerlingen? Hoe ziet dit passende onderwijs eruit, wat is het verschil met regulier onderwijs?

Over de hele linie is het belangrijk om echt naar het kind te kijken, dus individueel observeren en kijken wat er bij dat kind past. Voor hoogbegaafde kinderen gaat het dan ook om hun eigen leerlijn met verdieping/verrijking.

Op verschillende scholen bestaat het Leonardo-onderwijs. Dit onderwijs is speciaal voor hoogbegaafde leerlingen. Bent u hier bekend mee? Zo ja, wilt u dan beschrijven wat er op zo'n school gebeurt voor hoogbegaafde leerlingen?

Zelf geen ervaring mee, wel over gehoord.

Ikzelf ben bezig met een onderzoek naar hoe ik het beeldende praktijkvak geschikt kan maken voor hoogbegaafde leerlingen. Qua theorie heb ik wel ideeën hoe ik dat zou doen, maar qua praktijk vindt ik dat nog lastig. Er zijn verschillende type hoogbegaafde leerlingen, waarbij de ene kunstzinnig werken heel fijn vindt en het bij de ander in de paniekzone ligt. Wat zou het eerste zijn wat u zou doen als u een beeldende praktijkopdracht geschikt wil maken voor een hoogbegaafde leerling?

Kijk vooral naar de zone net naast de comfortzone, dus ga niet meteen een extreem creatief iets bedenken, maar iets wat enigszins aansluit bij hun interesse, maar dan net even iets lastiger, anders dan wat ze al beheersen. Als je een zone daarnaast pakt, raken ze inderdaad in paniek, want: dat gaat me nooit lukken!!

Ik las een artikel van Stimed, een organisatie die het muziekonderwijs geschikt heeft proberen te maken voor hoogbegaafde leerlingen. Zij zeggen dat het goed werkt om te beginnen bij het eindproduct. Zo kunnen de leerlingen door middel van analyse vanuit het eindproduct zelf een product maken.

Denkt u dat dit een goede manier van werken is voor hoogbegaafde leerlingen?

Jazeker, ik ken Stimed zelf ook een beetje ☺ het is dé manier om topdown te werken, de manier van leren die goed aansluit bij deze leerlingen. Dus begin met het grote geheel (waar doe je het voor? Wat kun je ermee?) en leer ze daarna de kleine stukjes/onderdelen om tot dat grote geheel te komen.

Wanneer ik een beeldende praktijkopdracht geef, leg ik kort de opdracht uit. Daarna help ik vooral individueel. Deze opdrachten zijn vaak vrij gestructureerd, omdat de meeste leerlingen dit nodig hebben.

Zou het bij bijvoorbeeld een schilderopdracht, misschien goed werken om de leerlingen schilderijen te laten analyseren en vanuit daar zelf een werk te maken?

Dat denk ik wel en dan met de nodige vrijheid om het daarna zelf invulling te geven.

Autonomie is belangrijk voor deze leerlingen, ze vinden het vaak niet fijn als het allemaal al voorgekauwd is ☺

Ik wil u heel erg bedanken voor uw medewerking. Ik hoop met uw antwoorden tot nieuwe inzichten te komen!

Ik hoop dat je wat kunt met mijn antwoorden en wens je veel succes met je onderzoek!!

Groeten Hennie

Interview 2

Hoe is het beeldende praktijkonderwijs geschikt voor hoogbegaafde leerlingen?

Naam: Irene Dekker

Wat doet u in het dagelijks leven?

Ik heb een eigen praktijk (aan huis). Mijn praktijk biedt advies en begeleiding op het gebied van hoogbegaafdheid.

Wat was voor u een aanleiding om met hoogbegaafde personen te gaan werken? Wat vindt u interessant aan deze doelgroep?

Jarenlang werkte ik als leerkracht in het basisonderwijs en merkte dat er veel aandacht was/ middelen beschikbaar werden gesteld voor leerlingen die moeite hadden met de leerstof. In mijn optiek, gekeken naar het feit dat hoogbegaafde kinderen qua IQ net zoveel van "het gemiddelde" afwijken als kinderen met (forse) leerproblemen, zijn ook hoogbegaafde leerlingen zorgleerlingen.

Hoe zou u hoogbegaafde leerlingen omschrijven?

Uniek, net als alle kinderen. Hoogbegaafde kinderen worden niet altijd begrepen, ze hebben vaak een bijzonder gevoel voor humor, maken grote denksprongen waardoor ze niet altijd te volgen zijn voor leeftijdsgenoten en hechten ontzettend aan autonomie.

Voor hoogbegaafde leerlingen wordt vaak op scholen extra stof aangeboden. Deze is soms verdiepend, maar vaak alleen meer van wat de leerlingen al hebben gemaakt. Wat vindt u hiervan?

Ik denk dat dit niet meer op veel scholen gebeurt; in het kader van de wet op Passend Onderwijs hebben de meeste scholen wel kritisch naar hun onderwijsaanbod gekeken. Ook naar het aanbod voor hoogbegaafde leerlingen. Dit was ook nodig want hoogbegaafde leerlingen hebben behoefte aan anders, niet méér. Vanuit hun Top down denken leren zij op een andere manier dan andere leerlingen.

Wat is volgens u het belangrijkste om op te letten om passend onderwijs te maken voor hoogbegaafde leerlingen? Hoe ziet dit passende onderwijs eruit, wat is het verschil met regulier onderwijs?

Vanuit Top down leren werken aan persoonlijke leerdoelen die gericht zijn op leren denken, leren leren en leren leven (DVL lijst van Stichting Leerplan Ontwikkeling). Het werken met een portfolio zorgt er voor dat deze HB leerlingen zélf hun leerproces sturen en in eigen beheer nemen.

Op verschillende scholen bestaat het Leonardo-onderwijs. Dit onderwijs is speciaal voor hoogbegaafde leerlingen. Bent u hier bekend mee? Zo ja, wilt u dan beschrijven wat er op zo'n school gebeurt voor hoogbegaafde leerlingen?

Ik ben niet dusdanig van het Leonardo onderwijs op de hoogte dat ik hun ideeën/ visie kan uitdragen.

Ikzelf ben bezig met een onderzoek naar hoe ik het beeldende praktijkvak geschikt kan maken voor hoogbegaafde leerlingen. Qua theorie heb ik wel ideeën hoe ik dat zou doen, maar qua praktijk vindt ik dat nog lastig. Er zijn verschillende type hoogbegaafde leerlingen, waarbij de ene kunstzinnig werken heel fijn vindt en het bij de ander in de paniekzone ligt. Wat zou het eerste zijn wat u zou doen als u een beeldende praktijkopdracht geschikt wil maken voor een hoogbegaafde leerling?

De Mindsettheorie (Carol Dweck) kan daarbij wellicht helpen. Leer de kinderen dat fouten maken onderdeel is van leren. Richting Beeldende vorming: er is een heel mooi beeldend You Tube filmpje over (ik meen) Picasso, wat laat zien dat een schilderij echt niet één, twee, drie gemaakt is. Dat zelf grote kunstenaars steeds foutjes maken, overnieuw beginnen etc.

Ik las een artikel van Stimed, een organisatie die het muziekonderwijs geschikt heeft proberen te maken voor hoogbegaafde leerlingen. Zij zeggen dat het goed werkt om te beginnen bij het eindproduct. Zo kunnen de leerlingen door middel van analyse vanuit het eindproduct zelf een product maken.

Denkt u dat dit een goede manier van werken is voor hoogbegaafde leerlingen?

Jazeker; dit is het Top down leren (vanuit het grote geheel naar de kleinere delen) waar ik het over had.

Wanneer ik een beeldende praktijkopdracht geef, leg ik kort de opdracht uit. Daarna help ik vooral individueel. Deze opdrachten zijn vaak vrij gestructureerd, omdat de meeste leerlingen dit nodig hebben.

Zou het bij bijvoorbeeld een schilderopdracht, misschien goed werken om de leerlingen schilderijen te laten analyseren en vanuit daar zelf een werk te maken?

Ik zou me kunnen voorstellen dat je een aantal bekende schilders naast elkaar zet, hun schilderijen inderdaad laat analyseren door de leerlingen (overeenkomsten en verschillen) en hen een keuze laat maken voor één van de schilders. Door eenzelfde onderwerp/ thema aan te bieden, maar dit laat uitwerken op de manieren van de verschillende schilders, krijg je vast unieke resultaten.

LET wel: laat je evaluatie vooral gericht zijn op het proces en niet op het product!!!!

Tip: in het grote vooruitwerkboek staat ook een les beeldende vorming, die meer gericht is op samenwerking (leerlingen moeten een aansluitend deel van een schilderij "namaken") Focus bij deze opdracht ligt dus vooral op samenwerking, maar ook op analytisch denken, doorzetten, omgaan met frustraties etc. (Mindset!!)

Ik wil u heel erg bedanken voor uw medewerking. Ik hoop met uw antwoorden tot nieuwe inzichten te komen!

Hopelijk kun je verder met deze antwoorden. Mocht je nog vragen hebben; mailen mag altijd! Succes!! Met vriendelijke groet, Irene Dekker (Praktijk Liberi)

Interview 3

Hoe is het beeldende praktijkonderwijs geschikt voor hoogbegaafde leerlingen?

Naam: **Nicky Sierat**

Wat doet u in het dagelijks leven?

Hb- coördinator Floriant. Ze helpt bij het maken van het hb-beleid en voert gesprekken met ouders en dergelijke om dit beleid te verbeteren. Dit doet ze al 8 jaar.

Wat was voor u een aanleiding om met hoogbegaafde personen te gaan werken? Wat vindt u interessant aan deze doelgroep?

8 jaar geleden werd passend onderwijs belangrijk en ontstond het Leonardo-onderwijs. Zelf zijn ze uiteindelijk iets anders gaan doen. Het belangrijkste vindt ze dat elke leerling bereikt kan worden en dat hb-leerlingen meer herkend gaan worden. Het verschil tussen slimme kinderen en hb-leerlingen moet duidelijk worden. Hb-leerlingen zijn tenslotte ook probleemleerlingen. Daarnaast vindt ze het heel leuk en interessant.

Hoe zou u hoogbegaafde leerlingen omschrijven?

Ze hebben een **creatief denkvermogen** en **denken het liefst buiten de kaders**. Ze worden daarom beperkt in het gewone onderwijs. Vaak gaat dit te langzaam. Hb-leerlingen zijn **autodidact** en **gebruiken andere denkstrategieën**. Zij leren **Top Down in plaats van Bottom Up**. Daarnaast zijn ze vaak **hsp**, waardoor ze bang zijn om fouten te maken en sommige dingen niet fijn vinden om te doen.

Het belangrijkste vind ze dat er **begrip** komt, je strategie is goed, maar... Een docent met begrip is heel erg nodig. Het verschil tussen een slim kind en een hb-leerling beschrijft ze vaak zo. Wanneer beide leerlingen een blad met vragen krijgen, begint het slimme kind om vanaf bovenaan alle vragen in te vullen. Het hb-kind, begint onderaan en vindt dan dat de rest niet meer ingevuld hoeft te worden.

Een deel van de ouders vinden hun hb-kind helemaal geweldig. Het is hun prinsesje en ze kan niets fout doen. Ze maken constant excuses. Dit is niet nodig, **elk kind moet fouten maken**.

Voor hoogbegaafde leerlingen wordt vaak op scholen extra stof aangeboden. Deze is soms verdiepend, maar vaak alleen meer van wat de leerlingen al hebben gemaakt. Wat vindt u hiervan?

Tegenwoordig is er in rekenboekjes en dergelijke al meer verdiepende stof. Wij bieden bijv. vanaf jonge leeftijd Spaans, filosofie en Engels aan. Daarnaast werken wij met **IPC projecten**. Dit zijn internationale projecten, die vakoverstijgend zijn. Dit zijn er ong. 5 per jaar. Deze projecten zijn heel breed, waardoor eigen onderzoeksvragen geformuleerd moeten worden. Hierin zit ook de beeldende kunst verwerkt. Dit staat niet los op het programma. In deze projecten gaat het ook over hedendaagse problematiek.

Wat is volgens u het belangrijkste om op te letten om passend onderwijs te maken voor hoogbegaafde leerlingen? Hoe ziet dit passende onderwijs eruit, wat is het verschil met regulier onderwijs?

Vroeger werd bij het hb-onderwijs vooral extra nadruk gelegd op het cognitieve. Nu wordt er meer met het sociaal-emotionele aspect gedaan. Hierdoor leren ze hoe ze moeten communiceren. Hoe je samenwerkt. Hoe je met gevoelens omgaat. Hoe je kan invoelen met de ander. Daarnaast letten we op het zelfbeeld en leren we ze kritiek accepteren. Hierdoor proberen we dat de leerlingen niet bij een onvoldoende denken dat ze dom zijn en dat ze niets kunnen. Maar dat ze bedenken hoe ze het de volgende keer aan moeten pakken. Ze leren hun eigen doelen stellen, moeilijke doelen. Wanneer dat lukt geeft het een kick.

Op verschillende scholen bestaat het Leonardo-onderwijs. Dit onderwijs is speciaal voor hoogbegaafde leerlingen. Bent u hier bekend mee? Zo ja, wilt u dan beschrijven wat er op zo'n school gebeurt voor hoogbegaafde leerlingen?

Het Leonardo-onderwijs werkt ook Top-Down. Voor een groot bedrag mocht je eerst zeggen dat je Leonardo-onderwijs gaf. Daarna kwamen er ook dure cursussen bij, waardoor het te duur werd. Het werd een soort mooie etalage, maar een lege winkel. Wij geven fulltime hb-onderwijs, wat hetzelfde is als Leonardo-onderwijs. Wij hebben alleen het stickertje niet.

Ikzelf ben bezig met een onderzoek naar hoe ik het beeldende praktijkvak geschikt kan maken voor hoogbegaafde leerlingen. Qua theorie heb ik wel ideeën hoe ik dat zou doen, maar qua praktijk vindt ik dat nog lastig. Er zijn verschillende type hoogbegaafde leerlingen, waarbij de ene kunstzinnig werken heel fijn vindt en het bij de ander in de paniekzone ligt. Wat zou het eerste zijn wat u zou doen als u een beeldende praktijkopdracht geschikt wil maken voor een hoogbegaafde leerling?

Ze zou beginnen met een stukje theorie, door bijv. verschillende kunstenaars naast elkaar te zetten. Laat ze de verschillen opzoeken. Wanneer je bijv. met klei gaat werken. Laat ze zelf conclusies trekken. Als je te hoog bouwt, stort het in. Wat is klei? Wat voor figuur ga ik maken? In welke stijl? Sommige leerlingen hebben ook hsp, waardoor ze zoiets misschien vies of eng vinden. Laat ze ook heel duidelijk merken, dat ook een kunstenaar heel lang heeft moeten oefen voordat diegene het kon. Je hebt uren oefenen nodig. Het hoeft niet in 1x te lukken.

Ik las een artikel van Stimed, een organisatie die het muziekonderwijs geschikt heeft proberen te maken voor hoogbegaafde leerlingen. Zij zeggen dat het goed werkt om te beginnen bij het eindproduct. Zo kunnen de leerlingen door middel van analyse vanuit het eindproduct zelf een product maken.

Denkt u dat dit een goede manier van werken is voor hoogbegaafde leerlingen?

X

Wanneer ik een beeldende praktijkopdracht geef, leg ik kort de opdracht uit. Daarna help ik vooral individueel. Deze opdrachten zijn vaak vrij gestructureerd, omdat de meeste leerlingen dit nodig hebben.

Zou het bij bijvoorbeeld een schilderopdracht, misschien goed werken om de leerlingen schilderijen te laten analyseren en vanuit daar zelf een werk te maken?

Dit zou een goede manier kunnen zijn. Zolang je ze zelf aan het denken zet.

Ik wil u heel erg bedanken voor uw medewerking. Ik hoop met uw antwoorden tot nieuwe inzichten te komen!

Dit interview heb ik door middel van een belafsprak afgenomen. Nicky klonk als een fijn persoon en heeft mij veel nieuwe informatie gegeven.